

Een kasteel onder De Plaat

In het tijdschrift De Waterschans (nr.2.1994) van de Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom e.o. schreef onze gemeentelijke archeoloog Marco Vermunt een artikel over het Kasteel van Borgvliet, het 'Slikpaleis' onder De Plaat. Met zijn toestemming geven we de belangrijkste zaken hieruit weer, omdat we menen dat vele Plaatbewoners het wellicht interessant vinden meer te weten over dit ondergrondse kasteel. Ook de hierbij afgedrukte tekening is afkomstig van Marco Vermunt.

Ligging

Het kasteel lag 250 m ten zuiden van het denkbeeldige punt waar de Borgvlietse dreef en het Benedenbaantje op elkaar aansloten, daar waar vroeger het stadsriool (nu waterafvoer van de Augustapolder) loosde op het badstrand. Deze plaats lag sinds de grote overstromingen in de zestiende eeuw buitendijks, op een laag terrein net onder de 'Brabantse Wal' en stond tot de afsluiting van de Binnenschelde bloot aan eb en vloed. Het kasteel lag vroeger vlak bij een veen(ontginnings)gebied. Niet vreemd, gelet op de naam 'oostmoer' van deze voormalige polder. Op de hierbij gevoegde tekening kan men goed zien waar het kasteel nog steeds onder de grond ligt.

Soort kasteel

Het kasteel dateert waarschijnlijk uit de 13e eeuw. Toen werd de oostmoer bedijkt en in cultuur gebracht. Het is duidelijk dat dit kasteel een heel belangrijke rol gespeeld heeft in de geschiedenis van Bergen op Zoom. Merkwaardig is dat er nooit enig serieus speurwerk naar ondernomen is. Nooit is er ook een afgerond historisch verhaal over verschenen. Onduidelijk is nog steeds hoe het kasteel er indertijd uitgezien heeft. Het kan zijn dat het een rechthoekige uitleg had, met zware hoektorens en muren waarbij het belangrijkste accent op de verdediging lag. Het kan ook een wat eenvoudiger woontoren met bijgebouwen zijn geweest. Het meest waarschijnlijk is dat het om een forse versterkte woontoren (donjon) ging met enkele bijgebouwen. Het geheel zou op een kunstmatige verhoging gestaan hebben, waarschijnlijk een maximaal twee meter hoog talud. De totale oppervlakte is waarschijnlijk 20 bij 30 meter geweest. Waarschijnlijk liep om het geheel een grachtenstelsel, gevoed met water uit de Borgvlietse Kreek.

Booronderzoek

De Stichting In den Scherminckel heeft onder leiding van Marco Vermunt, en met financiële ondersteuning van de gemeente, zeker wel het nodige ondernomen om meer te weten te komen over dit toch voor Bergenaren en met name Plaatbewoners interessante kasteel. Nadat begonnen was met de aanleg van de Bergse Plaat werd de langgerekte lap grond, waar het kasteel ooit stond, door de gemeente aangekocht en al in een vroeg stadium opgehoogd met meer dan 1 m zand. Met een grondboor werd er in 1993 door genoemde Stichting een groot oppervlak (80x300 m) systematisch afgetast. Bij het booronderzoek bleek dat daar nog volop resten van het kasteel onder de grond lagen. Men kon uit een oppervlakte van 20x30 m, vanuit een diepte van 3.5 tot 4 m onder het maaiveld, vrij veel baksteenpuin naar boven brengen. Ook scherven en halfverrot hout. Het puin was bedekt door een laag zwarte slib, in de loop der eeuwen afgezet door eb en vloed. Op een paar plaatsen bleef de boor steken op vast muurwerk. Er zijn bovendien baksteenfragmenten naar boven

gehaald met de afmeting 7x14x28 cm en wat kleinere 14e eeuwse stenen. Bij het uitgraven van een sloot dwars over het kasteelterrein kwamen zelfs kloostermoppen boven met een formaat van 8x16x32 cm en ook natuurstenen bouwfragmenten zoals delen van venstertraceringen. Ten zuiden van de kasteelplaats werd over een groot oppervlak, op drie meter diepte, een dikke laag veen aangeboord.

Voor altijd verloren?

Financieel en vanwege de tijdsdruk om de Bergse Plaat vol te bouwen is het niet meer mogelijk het kasteel op te graven. Bij het funderen van de huizen daar, werden lange grondboren gebruikt. Boorgaten werden onmiddellijk volgepompt met beton en voorzien van bewapening. Er werd op geen enkele manier rekening gehouden met het feit dat hier een kasteel onder de grond ligt. De kasteellocatie is voor een deel overbouwd. Een deel blijft groenstrook tussen het Zeldijkepad en de tuinen van de nieuwe woningen. Opgraven kan nauwelijks nog aan de orde zijn omdat men nu te maken heeft met particuliere erven (tuinen) en openbare wegen (fietspaden en autowegen). Het is jammer dat men niet een kleine kavel onbebouwd heeft gelaten en daar bijvoorbeeld een hofje, groenperk of speeltuintje heeft aangelegd. Men had van daaruit wellicht nog iets aan opgraven kunnen doen. Tot nu toe is er ook niets wat zelfs maar de herinnering aan het kasteel in stand houdt, nog geen straatnaam op De Plaat!

Oorspronkelijke tekst: Ben Daeter